

Lovvalg i fullmaktsforhold

Lovvalg i fullmaktsforhold

Lovvalget for fullmaktsavtalen mellom fullmaktsgiver og fullmektig

Veileder: Berte – Elen Konow

Navn: Elena Virnovskaia

Leveringsfrist: 02/06/2008

Til sammen 9412 ord

05/16/2008

Innholdsfortegnelse

I) Innledning.....	3
1) Problemstilling og terminologi.....	3
2) Rettsskildebilde.....	5
II) Partsautonomi.....	8
1) Norsk og nordisk ulovfestet internasjonal privatrett.....	8
3) Haag konvensjonen om fullmaktsforhold av 1. mars 1978.....	11
III) Lovvalget der det ikke er foretatt av partene.....	12
1 - Norsk ulovfestet internasjonal privatrett.....	12
2 – Særlige analyser av	15
a – Tampax saken Rt.1980 s. 243.....	15
b - Fotoblits saken Rt.1982 s. 1294.....	16
c - Rt. 2006 s. 1008.....	17
3 – Nordisk ulovfestet internasjonal privatrett.....	18
4 – Europa, Romakonvensjonen om kontraktsforhold av 19. juni 1980.....	19
5 – Haagkonvensjonen om fullmaktsforhold av 1. mars 1978.....	21
6 – Anbefalt norsk lovvalgsregel.....	23
IV) Avslutning.....	26
V) Kilderegister.....	27

I) Innledning

1) Problemstilling og terminologi

Hovedproblemstillingen for denne oppgaven er å finne lovvalgsregelen i norsk internasjonal privatrett for partsrelasjonen mellom fullmaktsgiver og fullmektig. Ettersom det foreligger avtale mellom fullmaktsgiver og fullmektig er forholdet mellom dem et kontraktsforhold slik at utgangspunktet for avhandlinger er Internasjonalt privatrettslige regler på kontraktsrettslig område.

Foreta et lovvalg vil si å ta stilling til hvilket lands rettsregler som skal anvendes på et rettsforhold som for min del er kontraktsforholdet mellom fullmaktsgiver og fullmektig. Nødvendig å foreta lovvalg er det når rettsforholdet er tilknyttet flere stater.

Fullmaktsforhold i henhold til Avtaleloven § 10 første ledd er når det foretas av “fuldmæktigen en retshandel i fuldmagtsgivers navn og indenfor fuldmagtens grænse, stifter retshandelen ret og pligt umiddelbart for fuldmagtsgiveren”. Med andre ord er fullmaktsforholdet et rettsforhold som har oppstått fordi fullmektig har fått i oppgave av fullmaktsgiver å foreta en rettshandel på fullmaktsgivers vegne, og denne rettshandelen skaper umiddelbart rettsforhold mellom fullmaktsgiver og tredjemann. En ser at det etableres tre ulike rettsforhold som er forholdet mellom fullmaktsgiver og fullmektig, mellom fullmektig og tredjemann og mellom fullmaktsgiver og tredjemann, og videre at den naturlige følgen er at rettslige tvister kan oppstå i tre ulike partsrelasjoner. Grunnen til at min avhandling behandler bare forholdet mellom fullmaktsgiver og fullmektig er avhandlingens omfang. Fullmaktens ramer avhenger av blant annet typen fullmakt. De mest vanlige fullmaktstypene er stillingsfullmakt jf. Avtl. § 10 andre ledd, oppdragsfullmakt jf. Avtl. § 11 første ledd, frasagnsfullmakt jf. Avtl. § 14 første ledd og prokura jf. Avtl. § 27. For øvrig inneholder Avtaleloven bare materielle regler for fullmaktsforhold og ikke lovvalgsregler. Reglene i dens kapitittel 2 kommer anvendelse først dersom norsk rett utpekes som anvendelig på rettsforholdet mellom fullmaktsgiver og fullmektig enten av partenes lovvalgsavtale eller av lovvalgsreglene. Derfor vil jeg ikke bruke loven videre i denne oppgaven.

Jeg tar to forutsetninger for oppgaven. Den første er at avtalen mellom fullmaktsgiver og fullmektig er gyldig og den andre er at tvisten mellom fullmaktsgiver og fullmektig kommer opp for norske domstoler ettersom dette er krav for rettsforholdet skal være underlagt norske lovvalgsregler skal komme til anvendelse, jf. alminnelig norsk Internasjonal privatrett. Angående spørsmålet om når Norge har domsmyndighet i rettsforhold over landegrensene (vernetingsregler), gjelder reglene i Luganokonvensjonen om domsmyndighet og fullbyrding av dommer i sivile og kommersielle saker av 30. oktober 2007, gjort til norsk lov ved lov av 8. januar 1993 nr. 21. Konvensjonens hovedregel er at personer med bosted i en konvensjonsstat uansett statsborgerskap skal saksøkes ved domstolene i bostedsstaten, jf. art. 3. I tillegg har konvensjonen bestemmelser om anerkjennelse og fullbyrding av dommer som er avsagt i utlandet og fastsetter som hovedregel at en dom som er avsagt i en konvensjonsstat og som er tvangsskraftig der, skal fullbyrdes i en annen konvensjonsstat

Lovvalg i fullmaktsforhold

når den er blitt erklært tvangskraftig i denne staten etter begjæring fra en part med rettslig interesse.

2) Rettsskildebilde

Norske regler i Internasjonal privatrett på kontraktsrettens område er hovedsaklig ikke lovfestede og det generelle utgangspunktet opprinnelig formulert av Høyesterett i Irma – Mignong saken i Rt. 1923 II s. 58. Av denne dommen som gjeldt erstatning som følge av skipssammenstøt følger at spørsmålet om hvilket lands rett som skal legges til grunn hvor et rettsforhold har tilknytning til flere stater, avgjøres ut fra en helhetsvurdering av hvor rettsforholdet har sin nærmeste tilknytning. Ettersom lovvalget i hehold til Irma – Mignon formelen (også kalt den individualiserende metode) må avgjøres etter en nyansert helhetsvurdering og ikke ut fra et enkelt kriterium, må utgangspunktet for lovvalget i Norsk internasjonal privaterett sies å være lite bestemt og konkret.

Ettersom de lovvalg i fullmaktsforhold stort sett ikke er regulert i norsk lov, er det en problemstilling om en kan trekke analogislutninger fra den lovgivningen som finnes. Hvovidd en lovbestemmelse kan danne grunnlaget for analogisk anvendelse, beror på en konkret vurdering. Det er ikke aktuelt å analogisere fra en bestemmelse som i for stor grad er knyttet an til de konkrete typetifellene som omfattes av bestemmelsen eller på bakgrunn av for eksempel tilblivelseshistorie ikke er egnet som basis for analogislutninger. Relevant for min oppgave er det å vudere om bestemmelsene i Lov om mellomfolkeleg – privatrettslege reglar for lausøyrekjøp (Intprkjl). Fra 3. april 1964 kan anvendes analogisk på kontrakt mellom fullmaktsgiver og fullmektig (for eksempel om fullmaktsgiver må betale etterprovisjon til fullmektig) fremfor kontrakt om løsørekjøp (for eksempel spørsmål om kjøper har krav på erstatning for mangler ved løsøretingen). Norsk juridisk teori¹ har stilt seg negativt til analogislutning fra Intprkjl. Begrunnelsen er at når Internasjonal privatrett siden Intprkjl. trådte i kraft har utviklet ulike regler alt etter hvilken type problemstilling man står ovenfor (blant annet reglene i Romakonvensjonen fra 1980 om lovvalg i kontraktsforhold), er det bedre prøve å fange opp de nye tendensene enn å analogisere fra en lovvalgsregel der den underliggende problemstilling klassifiseres annerledes enn den problemstilling den foreliggende sak aktualiserer. I norsk rettspraksis er analogi fra Intprkjl. er vurdert og forkastet i blant annet Tamax- saken (Rt. 1980 s.243) og Fotoblitz – saken (Rt. 1982 s. 1294) . På denne bakgrunn må det sies at selv om analogier prinsipielt sett ikke er utelukket, kan reglene i Intprkjl. Ikke anvendes analogisk på kontrakten mellom fullmaktsgiver og fullmektig.

Når det gjelder flerstatlige fullmaktsforhold som her er mitt tema, finnes i norsk Internasjonal privatrett overhodet ingen lovvalgsregler. Noen rettsavgjørelser som treffer i kjerneområdet finnes det, nemlig Tampax saken og Fotoblitz saken som er nevnt ovenfor. Begge disse gjaldt lovvalgsspørsmål i forholdet mellom oppdragsgiver og eneforhandler. Hovedspørsmålet i begge sakene var lovvalg på grunnlag av avtale for representasjon og salgsvirksomhet forhandlerne drev i Norge. Begge sakene hadde norsk forhandler/mellommann og begge salene ble avgjort i henhold til Irma – Mignon formelen etter norsk rett. Avgjørende moment for lovvalget i begge sakene var markedstilknytningen² slik at tyngdepunktet ble ansett å ligge i det landet der forhandleren drev sin virksomhet. Men på tross av disse dommene er det ikke riktig uten videre oppstille lovvalgsregelen at tvister som relaterer seg til forholdet mellom fullmaktsgiver og fullmektig skal avgjøres etter retten i det land der fullmektig driver sin virksomhet, men må se på hvordan retten i dommene

1 Løsørepant over landegrenser, Konow, s. 235

2 Se Løsørepant over landegrenser, Konow s. 232

Lovvalg i fullmaktsforhold

argumenterte for lovvalget som ble foretatt.

Norsk juridisk teori om hvordan en løser lovvalgsproblemer i forholdet mellom fullmaktsgiver og fullmektig er det også svært lite av. Med sikte på de enkelte alminnelige internasjonale – privatrettslige emner, vises til Helge J. Thue, *Internasjonal privatrett* (2002), en samlet framstilling av den internasjonale privaterett beregnet på norske forhold ved Karsten Gaarders bok i *Internasjonal privatrett fra 1974/75* (berbeidet og ajourført av Hans Petter Lundegaard i 2000) og særlig for Panterettslige problemstillinger bok av Berte – Elen Konow (2005).

Siden det finnes så få klare holdepunkter for lovvalgsvurderingen i norsk rettsskildemateriale samt siden mitt emne har internasjonale karakter, er det naturlig i relasjon til mitt tema forholdet mellom fullmaktsgiver og fullmektig å trekke inn utenlandsk rett. Av særlig interesse er juridisk teori i de nordiske landene Danmark og Sverige som den norske rettstradisjon står i nært slektskap til og som er blant Norges viktigste handelspartnere. Uniformitetshensynet står således sterkt. Det kan anføres at lovvalgsregler er del av vår nasjonale rett og at man i tolkningsprosessen når fram til løsninger som fungerer godt i det norske samfunnet, men motsatt må det ses hen til at siden lovvalgsregelene skal fungere i internasjonale sammenheng, vil det kunne komme som en overraskelse på partene dersom norske lovvalgsregler avviker fra det som er vanlig i land vi har utstrakt samhandel med og dertil som det er naturlig å sammenligne oss med fordi vi tilhører den samme rettstradisjonen. Dertil er det vanlig å anta at en norsk rettsavgjørelse lettere anerkjennes i utlandet dersom den er bygget på prinsipper som er internasjonalt anerkjent, jf. Rt. 1953 s. 1132. Som et siste poeng og i forlengelsen av det sistnevnte kan påpekes at lovvalgsregelen har lange tradisjoner og er utviklet på bakgrunn av lang tids påvirkning fra internasjonale handel og samkvem. Også i Internasjonalt privatrettslig juridisk litteratur har det skjedd en gjensidig påvirkning mellom forfattere fra ulike land, og hensynet til ensartede lovvalgsregler har som ledd i denne utviklingen stått veldig sentralt fordi enhetlige løsninger antas å lette og fremme den internasjonale samhandelen.

Av internasjonale reguleringer gjelder for EU landene Roma konvensjonen av 19. juni 1980 for kontraktsforhold, og for lovvalg i fullmaktsforhold har en Haag konvensjonen av 1. mars 1978. Grunnen til at jeg for min hovedproblemstilling vil se hen til de to konvensjonene selv om ingen av de er tilsluttet av Norge, er av hensynet til uniforme regler for rettsforholdet mellom fullmaktsgiver og fullmektig i Europa. Uniforme regler er positivt fordi det bidrar til å lette handel over landegrensene siden den er minst komplisert når det er liten forskjell på rettsreglene i de involverte land, øker partenes forutberegnelighet når de vet at lovvalgsspørsmålet vurderes tilnærmet likt uansett hvilket land tvist mellom dem kommer til bedømmelse i og til sist trolig vil innebære at lovvalget for en norsk domstol blir lettere anerkjent i andre stater hvis det er foretatt i tråd med velkjente prinsipper. Tas det ikke hensyn til at lovvalgsregelene skal være uniforme, kan dette gå ut over forutberegneligheten og dermed ha den uheldige konsekvens at partene vegrer seg mot innlatelse på internasjonale transaksjoner. Forholdet mellom konvensjonene er at reglene i Haag konvensjonen går foran reglene i Roma konvensjonen fordi Haag konvensjonen inneholder regler på et særrområde i motsetning til Roma konvensjonen som gjelder generelt³. Likevel kan det være aktuelt å kombinere de to konvensjonens regler i det omfanget et spørsmål ikke er regulert i Haag konvensjonen slik at Roma konvensjonen således vil fungere som bakgrunnskonvensjon i disse tilfellene.

---

3 Se Nielsen, *International privat- og procesret*, s. 570

Lovvalg i fullmaktsforhold

Oppgavens fremdrift er bestemt ut fra problemstillingen å konkretisere Irma – Mignon formelen å finne den nærmeste tilknytningen og dermed lovvalgsregelen for rettsforholdet mellom fullmaktsgiver og fullmektig. I del 2 behandles partsautonomien fordi partenes avtale om lovvalget hvis slik avtale foreligger legges til grunn. I kommersielle forhandlerforhold vil det som oftest foreligge slik lovvalgsavtale. I del 3 behandles lovvalget der partene ikke har foretatt noen avtale, med særlige analyser av sakene Tampax- og Fotoblitz (del 3,2) som begge gjelder lovvalg i en forhandler forhold for å se om de gir noe i forhold til å konkretisere Irma – Mignon formelen i norsk Internasjonal privatrett til forholdet mellom fullmaktsgiver og fullmektig. Videre sees på oppfatninger i nordisk juridisk teori angående temaet (del 3,3), på Roma konvensjonen om lovvalg i kontraktsforhold (del 3,4) og Haag konvensjonen om lovvalg i fullmaktsforhold (del 3,5). Til slutt gis på bakgrunn av avveining av en rekke tilknytningsmomenter og reelle hensyn forslag til norsk lovvalgsregel for rettsforholdet mellom fullmaktsgiver og fullmektig (del 3,6).

II) Partsautonomi

1) Norsk og nordisk ulovfestet internasjonal privatrett

Når en rettslig tvist er tilknyttet lovvalget i forholdet mellom fullmaktsgiver og fullmektig slik at man befinner seg på kontraktsrettslig område, er den alminnelige hovedregelen i norsk ulovfestet internasjonal privatrett at partene selv kan avtale etter hvilket lands rett deres mellomværende (kontrakten mellom dem) skal bedømmes. Denne hovedregelen om at partene selv kan velge hvilken lov deres avtale skal "stå under" er i norsk juridisk litteratur vanligvis betegnet partsautonomi⁴, og er veldig vanlig i internasjonale kontrakter som i større bedrifters standardiserte kontraktsformularer ofte i forbindelse med avtale om verneting.

Nærmere holdepunkter for partsautonomien og dens grenser på kontraktsrettens område finnes i norsk høyesterettspraksis. Klart eksempel på at partenes lovvalgsavtale uttrykkelig aksepteres er Rt. 1948 s. 329, hvor partene hadde valgt norsk rett og norsk rett ble lagt til grunn (på s. 331 i dommen uttaler retten at betalingsstedet var Sveits som kan tyde på at betalingsstedets rett hadde vært lagt til grunn dersom ikke partene uttrykkelig hadde valgt norsk rett. Et annet eksempel på at hovedregelen i norsk rett om partsautonomi ble lagt til grunn er Rt. 1937 s. 888 (Gullklausulsaken), hvor retten under poengtering om at partene ikke har foretatt noe lovvalg synes å ville ha lagt til grunn lovvalgsavtale dersom slik hadde foreligget. Til slutt kan nevnes Rt. 1896 s. 238 og Rt. 1965 s. 835 hvor man aksepterer partenes avtale om å anvende fremmed rett selv om man likevel ender opp med å bedømme forholdet etter norsk rett fordi det ikke finnes bevist hva fremmed rett går ut på eller fordi fremmed rett presumeres å stemme overens med norsk rett.

Til støtte for at det alminnelige utgangspunktet i norsk internasjonal privatrett på kontraktsrettens område er partsautonomi kan anføres at det samme gjelder ved lovvalg innenfor rammen av Kjøplovvalgsloven av 3. april 1964, se lovens § 3 første ledd som bestemmer at "kjøpet skal stå under rettsreglene i det landet som kjøper og seljar har avtala med reine ord eller som på annan måte går klart fram av avtalen". Lundegaard s. 236

Hovedregelen om at partene selv kan foreta lovvalg er lite problematisk der de regler som ellers vil ha kommet til anvendelse, er av deklatorisk karakter. Begrunnelsen er at så lange partene har fri rådighet og kan avtale hva de vil med hensyn til avtalens innhold, er det ingen grunn til at ikke partsautonomien også skulle omfatte adgangen til å velge at for eksempel eventuelle tvistligheter skal bedømmes etter fremmed rett. Men dersom de regler som uten lovvalg ville ha kommet til anvendelse er preseptoriske, kan det være større grunn til å være restriktiv med hensyn til å tillate at en lovvalgsavtale legges til grunn.

Det kan tenkes at partene ikke fullt ut har partsautonomi med hensyn til lovvalgsspørsmålet. Er fullmakten ledd i et agenturforhold, kan agenturloven § 3⁵ representere en begrensning da den

4 Se Lundegaard, Innføring i internasjonal privatrett, s. 231 og Konow, Løsørepant over Landegrensene, s. 379

5 Agenturloven § 3: "En bestemmelse som etter loven er ufravikelig, kan ikke settes til side til skade for handelsagenten eller den handelsreidende gjennom en avtale om at fremmed rett skal anvendes på forholdet, dersom

Lovvalg i fullmaktsforhold

bestemmer at en norsk preseptorisk bestemmelse til vern av agenten ikke kan settes til side ved en lovvalgsavtale dersom forholdet har slik tilknytning til Norge at rettsforholdet uten lovvalgsavtalen ville bli å bedømme etter norsk rett. Bestemmelsen bygger på tilsvarende regel i EF – direktiv av 18. desember 1986 (86/653/EØF) om handelsagenter.

Dersom fullmakten utøves som ledd i et ansettelsesforhold, typisk i forbudelse med en stillingsfullmakt, vil adgangen for fullmaktsgiver og fullmektig til å foreta et lovvalg kunne begrenses av særlige lovvalgsregler som gjelder i arbeidsforhold. Eksempel på at enkelte preseptoriske regler i norsk rett ikke kan settes til side i internasjonale arbeidsforhold er Rt. 1985 s. 1319.

Hovedregelen om partsautonomi i forholdet mellom fullmaktsgiver og fullmektig for lovvalgsspørsmål, synes å være alminnelig utgangspunkt også i Danmark⁶ og Sverige⁷. For Danmarks vedkommende gjelder reglene i Romakonvensjonen om kontraktsforhold av 19. juni 1980 som ble gjennomført i dansk rett i 1984 (konvensjonen trådte i folkerettslig sammenheng i kraft i 1991). Bakgrunnen for den tidlige gjennomførelsen var at konvensjonens regler ble ansett for i det vesentlige å være i overensstemmelse med dansk rett. Hovedregelen i konvensjonens er i henhold til art. 3 nr. 1⁸ at partene selv har adgang til å bestemme hvilket lands rett deres mellomværende skal bedømmes etter (således stemmer hovedregelen om partsautonomi i norsk internasjonal privatrett stemmer altså med den alminnelige hovedregelen innen Eu).

Når det gjelder begrensninger i partsautonomien i dansk rett følger denne naturlig av den nevnte Roma konvensjonen. For det første inneholder art. 3 nr. 3 en regel om forholdet mellom partshensvisningen og preseptoriske regler når rettsforholdet har eksklusiv tilknytning til en stat, såfremt forholdet er avtalt til fordel for en annen stats rett. En annen generell begrensning følger unntaksvis av konvensjonens art. 16 om “ordre public”. Endelig følger av art. 7 at til tross for partenes valg av en bestemt lov kan anvendes internasjonalt preseptoriske regler både i lex fordi og i tredjestaters lov, som forholdet har nær tilknytning til. Bestemmelser om internasjonal preseptivitet for fullmaktsforhold har den danske handelsagenturloven § 1 nr. 2 og nr. 3. Når det gjelder Haag konvensjonens begrensninger i partsautonomien som kun gjelder for bestemte kontraktstyper vises til art. 5 om visse forbrukeravtaler og art. 6 om indivisuelle arbeidsavtaler.

For Sveriges vedkommende gjelder hovedregelen om partsautonomi både i og utenfor IKL. Innenfor IKL bestemmer 3 § 1 at selgeren og kjøperen enten uttrykkelig eller på annet utvetydig grunnlag kan la kontrakten mellom dem reguleres av “lagen i visst land”. Denne hensvisningen gjelder i prinsippet et bestemt lands lov slik at partene kan ikke bestemme at kontrakten delvis skal reguleres av lovene i ette land og delvis av lovene i et annet land. Til gjengjeld begrense partenes valgsmulighet ikke av til rettsordninger som har en naturlig tilknytning til rettsforholdet. Slik kan for

---

rettsforholdet uten lovvalgsavtalen ville bli å bedømme etter norsk rett”.

6 Se Nielsen, International privat- og procesret s. 488 jf. 486 og 498.

7 Se Bogdan, Svensk internationell privat- och processrett s. 233 og 236 - 237.

8 Roma konvensjonen artikkel 3 nr. 1: “A contract shall be governed by the law chosen by the parties. The choice must be expressed or demonstrated with reasonable certainty by the terms of the contract or the circumstances of the case. By their choice the parties can select the law applicable to a whole or a part only of the contract”.

Nr. 2: “The parties may at any time agree to subject the contract to a law other than that which previously governed it, whether as a result of an earlier choice under this Article or of other provisions of this Convention. (...)”

Lovvalg i fullmaktsforhold

eksempel svensk fullmaktsgiver og indisk fullemktig, bestemme at engelske rettsregler skal gjelde for kontrakten mellom dem. Partsautonomi slik at partene gjennom uttrykkelig eller utvetydig partshensvisning kan bestemme hvilket lands lov som skal regulere kontrakten mellom dem, er utgangspunktet utgangspunkt for internasjonale kontrakter også utenfor IKL. Begrensninger i partsautonomien i svensk rett, er blant annet ordre – public regler, regler om force majeure og såkalte week-party avtaler.

3) Haag konvensjonen om fullmaktsforhold av 1. mars 1978

I Haag konvensjonen om fullmaktsforhold av 1. mars 1978 finnes flere lovvalgsregler som angår forholdet mellom fullmaktsgiver og fullmektig. Selv om Norge er ikke bundet av konvensjonens bestemmelser, har de verdi for min problemstilling ut fra som nevnt i innledningen uniformitetshensyn.

Hovedregelen om at partsautonomi (at partene fritt kan avtale hvilket lands interne rett som skal anvendes i forholdet mellom dem) for lovvalgsspørsmål angående rettsforholdet mellom fullmaktsgiver og fullmektig følger av konvensjonens art. 5⁹ som i tillegg til å angi hovedregelen bestemmer at lovvalget foretatt av partene skal være enten uttrykkelig eller fremgår med rimelig sikkerhet av bestemmelsene i kontrakten og omstendighetene for øvrig (Regelen tilsvare for øvrig ovenfor nevnte bestemmelse i Roma konvensjonen artikkel 3 nr. 1¹⁰).

Begrensninger for partsautonomien i finnes i konvensjonens art. 16¹¹ som bestemmer at bringes til anvendelse kan internasjonalt preseptoriske regler i enhver stat hvor forholdet har vesentlig tilknytning, såfremt og i det omfang disse ufravikelige reglene skal anvendes etter loven i det pågjeldende landet og unasett den etter statens internasjonale privatretts gjeldende lov (Regelen er med noen unntak tilsvarende Roma konvensjonens artikkel 7 nr. 1¹²).

---

9 Haag konvensjonen artikkel 5: "The internal law chosen by the principal and the agent shall govern the agency relationship between them. The choice must be expressed or must be such that it may be inferred with reasonable certainty from the terms of the agreement between the parties and the circumstances of the case."

10 Se Nielsen, International privat- och processrett s. 572

11 Haag konvensjonen artikkel 16: " In the application of this Convention, effect may be given to the mandatory rules of any State with which the situation has a significant connection, if and in so far as, under the law of that State, those rules must be applied whatever the law specified by its choice of law rules".

12 Se Nielsen, International privat- och processrett s. 577

III) Lovvalget der det ikke er foretatt av partene

1 - Norsk ulovfestet internasjonal privatrett

Der lovvalg ikke er foretatt av partene i rettsforholdet, følger det av norsk ulovfestet internasjonal privatrett, at rettsforholdet mellom partene underlegges Irma – Mignon formelen også kalt den individualiserende metode fordi man legger til grunn retten i det land til hvilket rettsforholdet har sterkest tilknytning, jf. Rt. 1923 II s.59 (Irma – Mignon saken). Dommen er senere fulgt opp blant annet i Rt.1931 s.1185 (Thams saken) som gjelder lovvalg i kontraktsforhold, Rt. 1980 s. 243 (Tampax saken) og Rt.1982 s.1294 (Fotoblitz saken) som begge gjelder lovvalg i agenturforhold. Den nyere dommen der Irma – Mignon formelen ble lagt til grunn er Rt 2006 s. 1008.

Jeg skal først si litt om Irma – Mignon dommen som er enstemmig og rettsskapende. Dommen gjaldt spørsmål om erstatning. Saksforholdet var at de to norske skipene ”Irma” og ”Mignon” kolliderte på elven Tyne i England fordi skipet ”Irma” hadde begått en feil i forbindelse med los som den etter engelsk lov var forpliktet til å ha ombord. Det oppstod derfor spørsmål om reders plikt til å betale erstatning og dette spørsmålet var regulert ulikt etter henholdsvis engelsk og norsk rett. Etter engelsk rett måtte det antas at rederen ikke var ansvarlig for feil begått av tvangslosen, mens etter norsk rett derimot var regelen at rederen heftet for denne typen feil. Som følge av dette ble det avgjørende for sakens utfall og derfor også dommens hovedspørsmål om redersansvaret skulle bedømmes etter engelsk eller etter norsk rett. På bakgrunn av at både begge skipene og de personene som ble berørt av sammenstøtet var norske samt at det ikke var noe internasjonalt hensyn som talte mot anvendelse av norsk rett, konkluderte retten med at rederansvaret måtte bedømmes etter norsk rett.

Det er her av verdi å finne begrunnelsen for at retten falt ned på norsk rett i saken. Dette innebærer at en må se på hvordan retten argumenterte for sitt lovvalg. Første problemstilling som førstvoterende dommer Einar Hanssen tar opp i forbindelse med lovvalgsvurderingen er om det allerede finnes høyesterettspraksis for denne typen lovvalgsspørsmål, og trekker i denne forbindelsen trekker han frem Rt. 1906 s. 165 som gjelddt kollisjon mellom et tysk og et norsk skip i Kiel kanalen på grunn av feil begått av det tyske skipets tvangslos. Imidlertid kommer dommeren til at dommen ikke har overføringsverdi på grunn av sin konkrete begrunnelse og dertil fordi den skiller seg fra den aktuelle saken med at ikke begge skipene var norske. Dermed kommer dommeren til at det i norsk rettspraksis ikke finnes noen fastlagt lovvalgsregel for det aktuelle området. Drøftelsen fotsettes med å vurdering av den av Norge tiltrådte konvensjon om skipssammenstøts bestemmelse som fastslår at domstolen i en sammnstøtssak skal anvende domstollandets materielle sjørettsregler når alle interesserte parter tilhører samme stat som domstolen. Imidlertid kommer dommeren til at bestemmelsen ikke er avgjørende for den aktuelle lovvalgsvurderingen fordi bestemmelsen ikke er slik å forstå at den utelukker anvendelse av alminnelige internasjonalt privatrettslige regler i domstolland, og dessuten fordi konvensjonen ikke ved lov er gjennomført i norsk rett. Dermed kommer dommeren til at det i norsk lov ikke er noen fastlagt lovvalgsregel for det aktuelle rettsområdet.

Lovvalg i fullmaktsforhold

På bakgrunn av at det ikke finnes lovvalgsregel for aktuelt rettsområde i hverken norsk rettspraksis eller lovgivning, uttaler dommeren på side 60 at problemstillingen må løses etter ”almindelige retsgrundsætninger og arten av det forhold det her gjælder” og videre at han mener “det er naturlig å ta utgangspunkt i den betragtning, at et forhold fortrinsvis bør bedømmes efter loven i det land, hvortil det har sin sterkeste tilknytning, eller hvor det nærmest hører hjemme”. Det er det sistsiterte som kalles for Irma – Mignon formelen og som er et alminnelig ulovfestet prinsipp i norsk internasjonal privatrett for løsning av lovvalgsspørsmål og som senere har vært vist til i både Norge og Norden. Anvendelsen av norsk rett støttes deretter i to omstendigheter. For det første i at formålet med den norske sjølvs bestemmelser om skipssammenstøt i henhold til dommeren normalt begrenses av alminnelige – privatrettslige regler og internasjonale hensyn/prinsipper, men at det i den foreliggende saken ikke er noen slike hensyn som taler mot anvendelse av norsk rett. For det andre støttes anvendelsen av norsk rett i at det i at selv om det i henhold til dommeren neppe er i overensstemmelse med herskende lære i juridisk litteratur om lovvalgsspørsmål angående skipssammenstøt å anvende norsk rett istedenfor kollisjonsstedets, er “de grunde som i almindelighet anføres for å la sammenstøtsstedets ret faa anvendelse er avgjørende for et tilfælde som det foreliggende”.

Til formelen har man i norsk juridisk teori stilt seg ulikt til formelen. Knoph¹³ gir formelen utstrakt anvendelse (i formuesretten og under forutsetningen at positiv lov går foran) da han uttaler at den “grunnloven i den internasjonale privatrett eller om man vil si hele den internasjonale privatrett i et nøtteskall” og at derfor til tross for visse presumpsjoner er “til syvende og sist den konkrete omfattende helhetsvurderingen som skal ha det avgjørende ord”. Mens Thue på sin side i TfR 1965 s. 578 uttaler at norske domstoler har anvendt formelen for vidt, med de prinsipale innvendigene at den er for ubestemt til å være god veiledning for partene og dommerne (siden dens konkrete vurdering kan falle ulikt hos ulike personer og betoningen av det konkrete forhold kan medføre avgjørelser som bygger på lite relevante momenter), samt at siden kontraktsforholdets tyngdepunkt kan flytte seg mens forholdet består kan det følgelig oppstå spørsmål om hvilket tidspunkt som bør være det avgjørende.

Irma – Mignon formelen innebærer at rettforholdet anayseres for å finne forholdets tyngdepunkt eller sagt med andre ord nærmeste eller mest naturlige tilknytning. Kravet til hvor sterk tilknytningen må være varierer med rettsforholdets art¹⁴. Dersom det ikke finnes noe enkelt dominerende tilknytningsmoment som straks peker seg ut som avgjørende for vurdering av til hvilket land det internasjonale rettsforholdet samlet sett har sterkest tilknytning, må man foreta en avveiende vurdering hvor intet enkelt kriterium på forhånd er det avgjørende. Momentene som kan få betydning i vurderingen av hvor rettsforholdet har sterkest tilknytning er presumsjonsregler i norsk ulovfestet internasjonal privaterett på kontraktsrettens område. Av betydning er både objektive og subjektive omstendigheter. Sentrale momenter er bopel, nasjonalitet, kontraktssted, språket kontraktet er avfattet på, partenes forutsetninger om lovvalget og partenes opptreden mens forholdet består. Disse momentene vil ha ulik vekt blant annet avhengig av hva rettsforholdet gjelder. Nærmere behandling under del 3 om anbefalt norsk lovvalgsregel for forholdet mellom fullmaktsgiver og fullmektig.

---

13 Se Rettslige standerder s. 278 flg.

14 Eksempel er farskapsdommene Rt.1953 s.1132 og 1159 der man navendte norsk rett selv om forholdet hadde sterkere tilknytning til andre land.

Lovvalg i fullmaktsforhold

Eksempel på at Irma – Mignon formelen er lagt til grunn ved norske domstoler på lovvalg ved kontraktsrettslige problemstillinger, er Rt.1931 s.1185 (Thams saken). Men ettersom det sentrale for min oppgave som nevnt i innledningen (del 1) er å konkretisere Irma – Mignon formelen for å finne en norsk lovvalgsregel for forholdet mellom fullmaktsgiver og fullmektig, skal jeg se på norsk rettspraksis om lovvalg ved representasjonsavtaler.

2 – Særlige analyser av

a – *Tampax saken Rt.1980 s. 243*

Dommen gjaldt spørsmål agentprovisjon, og i denne forbindelsen brukte retten Irma – Mignon formelen. Dommens saksforhold var tvist mellom norsk distribusjons- og produksjonsbedrift og dansk selskap som var datterselskap av det amerikanske selskapet Tampax Inc. og på dennes vegne markedsførte og hadde ansvar for omsetning av tamponger på det skandinaviske markedet). Etter at det danske selskapet i mer enn 15 år hadde formidlet salg av Tampax sanitetstamponger til detaljister rundt om i Norge, sa den norske distribusjonsbedriften opp eneforhandleravtalen med det danske markedsføringsselskapet. Det norske selskapet reiste krav om etterprovisjon etter analogi fra kommisjonsloven § 69 andre ledd og krevde på dette grunnlaget motregning, og anførte i denne forbindelsen at kommisjonsloven § 69 andre ledd om etterprovisjon måtte komme til anvendelse på avslutningen av egasjementet fordi det ikke var stor forskjell mellom stillingen til en ene forhandler og stillingen til en agent. På dette tidspunktet skyldte det norske selskapet til det danske rundt 300 000 kr for ubetalte varer. Retten måtte da ta stilling til om lovvalgsspørsmålet om kravet (om etterprovisjon) skulle avgjøres etter norsk eller etter dansk rett. Dersom norsk rett ble lagt til grunn må det tas stilling til om kommisjonsloven § 69 andre ledd kunne anvendes analogisk som anført og slik gi det norske selskapet rett til provisjon som igjen kunne benytte stil motregning. Enstemmig kom retten til at norsk rett måtte legges til grunn. (Men under dissens 3 -2 at kommisjonsloven § 69 andre ledd ikke kunne anvendes analogisk).

Jeg skal nå si noe om rettens lovvalgsvurdering. Førstvoterende dommer Christiansen starter med presisjon om at partene ikke har avtalt noe særskilt om lovvalget. Videre uttaler retten at fordi avtaleforholdet mellom partene er tilknyttet kjøp og salg av løsøre kommer Intprkjl. § 4¹⁵ til anvendelse som bestemmer at spørsmål tilknyttet enkelte kjøp står under selgers hjemlands lov hvilket tilsier anvendelse av dansk rett. Videre kommer retten med den viktige presiseringen at Intprkjl verken direkte eller analogisk kan anvendes på forhandleravtaler som her, og at dette innebærer at lovvalgsspørsmålet må løses etter “alminnelige obligasjonsrettsligelovvalgsregler” som retten mener er Irma – Mignon formelen. Retten foretar altså ingen nærmere analyse for å knytte den underliggende problemstillingen til en bestemt lovvalgsregel, men (etter å ha konstatert at spørsmålet om etterprovisjon ikke går inn under Intprkjl.) går rett på Irma – Mignon- formelen. På bakgrunn av at forhandleravtalen gjaldt norsk ene forhandler, regulerte forhandlerens rettigheter og plikter i Norge samt var av varig karakter, konkluderer førstvoterende med støtte i at norsk og dansk juridisk litteratur ved Gaarder og Lando, med at kontrakten har nærmest tilknytning til Norge slik at spørsmålet om provisjon må avgjøres etter norsk rett. Dommen viser at viktig moment for hvor forholdet har sterkest tilknytning er markedstilknytningen¹⁶ eller der kontrakten “lever sitt liv”.

15 Intprkjl. § 4: “Er det ikkje gjort avtale som nemnt i § 3, står kjøpet under rettsreglene i det landet der seljaren hadde bustad då han tok mot tinginga frå kjøparen. Vart tinginga motteken på ein forretningsstad som seljaren hadde, står kjøpet under rettsreglane i det landet der forretningsstaden er”.

16 Konow, Løsøre pant over landegrensar, Konow s. 322 - 325 og 362 - 364

b - Fotoblits saken Rt.1982 s. 1294

Dommen kan sies å være en direkte oppfølger til Tampax saken. Den gjaldt i likhet med Tampax saken hovedspørsmålet om etteroppgjør etter avslutning av eneforhandler avtale og i den forbindelsen lovvalgsspørsmål. Videre likhet er at retten på spørsmålet om hvilket lands rett som skulle anvendes på rettsforholdet mellom oppdragsgiveren og ene – forhandleren brukte Irma – mignon formelen.

Dommens saksforhold var at nordmann som var grossist for fotoblits til et tysk firma trakk seg ut av forhandler forholdet når det viste seg at blitsene kvalitetsmessig ikke holdt mål. Videre likhet er at ene forhandleren var norsk, hadde forretningssted i Norge, solgte herfra til det norske markedet og ene forhandleravtalen strakte seg over relativt lang tid (selv om den på tidlig stadium ble oppsagt på grunn av varens dårlige kvalitet) for å gi forhandlerne styrket posisjon på norsk marked. Nordmannen krevde erstatning for tapt renommé på grunnlag av at det tyske firmaet hadde vært grovt uaktsomme ved ikke gjøre nordmannen oppmerksom på de manglene blitsene led av. Før Høyesterett kunne ta stilling til erstatningsspørsmålet måtte den avgjøre om forholdet skulle bedømmes etter norsk eller tysk rett. Den fant ut fra begrunnelse parallell med den i Tampax saken at rettsforholdet skulle gå etter norsk rett.

Jeg skal nå si noe om rettens lovvalgsvurdering. Førstvoterende dommer Elstad finner at regelen i Intprkjl. Om selgers hjemlands lov verken direkte eller analogisk kan anvendes med begrunnelsen at man må skille mellom de krav som direkte utspringer av de enkelte kjøp og de krav som utspringer av forhandleravtalen. I denne forbindelse vises til at saken ikke gjelder erstatning for mangler ved de enkelte fotoblits, men ene forhandlerens tap av renommé ved å ha merkedsført produkter som viste seg å ikke holde mål. Retten avgjør derfor lovvalgsspørsmålet etter Irma – Mignon formelen. I likhet med Tampax – saken ble i helhetsvurderingen av hvor det foreliggende forholdet hadde nærmest tilknytning, lagt avgjørende vekt på markedstilknytningen. På grunnlag av at avtalen skulle “leve sitt liv” i Norge, konkluderes det med at forholdet hadde nærmest tilknytning til Norge der forhandleren drev sin virksomhet og skulle gå etter norsk rett.

Grunnen til at de to omhandlede sakene kan brukes til å finne lovvalsregelen for rettsforholdet mellom fullmaktsgiver og fullmektig er at i både ene forhandler forhold som i de to sakene og i forholdet mellom fullmaktsgiver og fullmektig ligger det avtale i bunnen som danner basis for den representasjonen og salgsvirksomheten som ene forhandleren eller fullmektigen driver.

Etter dette trekker både Tampax saken og Fotoblitz saken i retning av at ved lovvalget for forholdet mellom fullmaktsgiver og fullmektig, bør legges til grunn retten i det land der fullmektigen etter avtalen driver sin virksomhet.

c - Rt. 2006 s. 1008

Dommen gjaldt spørsmål om riktig verneting, men den har likevel relevans for min oppgave fordi retten i forbindelse med spørsmålet om verneting brukte den individualiserende metode.

Dommens saksforhold var tvist mellom de to firmaene Huttlin GmbH med hovedkontor i Tyskland og Pharma – Food AS med hovedkontor i Norge, som i 1995 hadde inngått agentavtale som gav Pharma eksklusive agentrettigheter i Norge, Sverige og Danmark. I 2005 gikk det norske firmaet til sak mot det tyske med krav om betaling av agentprovisjon. Det norske firmaet hevdet at rett verneting var i Norge, mens det tyske firmaet på sin side påstod rett verneting var i Tyskland (i tillegg til at oppfylleelsesstedet for pengeforpliktelsen etter tysk rett var debtors bosted). Hovedproblemstillingen i saken var således om den kunne avvises på grunn av uriktig verneting i henhold til Luganokonvensjonen art. 5 nr. 1¹⁷. Ettersom bestemmelsen gir domstolen kompetanse ved oppfylleelsesstedet for kontrakten, måtte retten i denne forbindelse (altså med hva som var oppfylleelsesstedet for kontrakten) foreta lovvalg ut fra hvilket lands rett agentavtalen mellom de to firmaene hadde nærmest tilknytning til. Kjæremålsutvalget avgjørende vekt på hvor agenten hadde hovedkontor eller etter avtalen drev sin virksomhet.

Jeg skal nå si noe om rettens lovvalgsvurdering. Det startes med konstatering av at i hehold til Luganoloventen (lov nr. 21 1993 § 1 første ledd) gjelder Luganokonvensjonen som norsk lov. Deretter bruke i konvensjonens artikkel 5 nr. 1 og foretas i den forbindelse som nevnt i forrige avsnitt lovvalgsvurdering. Retten uttaler at så at når partene som her ikke har avtalt hvilket lands rett som skal regulere avtalen mellom dem, må lovvalget avgjøres på grunnlag av norsk internasjonal privaterett som innebærer at vurderingstemaet er hvilket land avtalen som forpliktelsen utspringer av, har sin nærmeste tilknytning til, hvilket må avgjøres ut fra en samlet vurdering. I denne forbindelsen trekekr retten fram Tampax- og Fotoblitz dommene, samt om dom fra Högsta Domstolen i Sverige av 18. desember 1992. Deretter går den inn på Romakonvensjonen av 19. juni 1980 om lovvalget for kontraktsretteslige forpliktelser art. 4 nr. 1 jf. nr. 2 der vurderingstemaet når partene ikke har avtalt noe om lovvalget er det samme som Irma – Mignon formelen. På s (?) I dommen kommer retten med den viktige uttalelsen at etter dens mening er “det viktigste momentet i bedømmelsen av hvilket lands rett en agentavtale har sin nærmeste tilknytning til, hvor agenten har sitt hovedkontor siden det er agenten som skal prestere realytelsen og det normalt må kunne legges til grunn at virksomheten vanligvis drives fra hovedkontoret”.

Denne dommen trekker således i likhet med de to foregående dommene i retning av at ved lovvalget for forholdet mellom fullmaktsgiver og fullmektig, bør legges til grunn retten i det land der etter avtalen driver sin virksomhet eller har sitt hovedkontor.

---

17 Luganokonvensjonen artikkel 5 nr. 1: “En person som har bosted i en Konvensjonsstat kan skasøkes i saker om kontraktsforhold, ved domstolen for det sted hvor den forpliktelse tvisten gjelder, skal oppfylles”.

3 – Nordisk ulovfestet internasjonal privatrett

Ihenhold til nyere internasjonal – privatrettslig litteratur i Danmark¹⁸ skal avtaleforholdet mellom fullmaktsgiver og fullmektig når partene ikke har avtalt et bestemt lands rett, bedømmes etter Roma konvensjonen som har individualiserende metode er gitt som overordnet norm i artikkel 4 nr.1 (se neste kapittel), samt noen mer detaljerte presumsjonsregler i konvensjonens artikkel 4 nr. 2 – 5 (se neste kapittel). Av særlig betydning i fullmaktsforhold er regelen i nr. 2 som bestemmer at kontraktsforholdet har sterkest tilknytning til det land den karakteristiske ytelsen skal prestes, som normalt vil være det land der fullmektigen har sitt forretningssted eller bopel.

Svensk¹⁹ juridisk teori legger til grunn kontraktsstatuttet som innebærer at i mangel på klar avtale om lovvalget mellom fullmaktsgiver og fullmektig eller lovbestemmelse om aktuell lovvalgsproblemstilling, vil også etter svensk rett avtalestatuttet bestemmes ut fra individualiserende metode. Dermed synes norsk og svensk rett stemme bra over ens angående lovvalgsspørsmål knyttet til forholdet fullmektig og fullmaktsgiver.

---

18 Se Nielsen, International privat- og processret, s. 28 og 479

19 Se Bogdan, Svensk Internationell privat- och processrett, s. 241

4 – Europa, Romakonvensjonen om kontraktsforhold av 19. juni 1980

Irma – Mignon formelen fra Rt 1923 II s. 58 som nevnt er det generelle utgangspunktet i norsk internasjonal privatrett på kontraktsrettens område. Idag suppleres rettsstilstanden i Europa av bestemmelsene i Romakonvensjonen om kontraktsforhold av 19. juni 1980. Konvensjonen ble utarbeidet for å sikre felles lovvalgsregler på kontraktsretten inne Eu. Som sagt i del 1 er uniformitetsbetrakninger grunnen til at konvensjonens bestemmelser vektlegges selv om den av Norge ikke er tilsluttet. Fra konvensjonen er art. 1 nr. 2²⁰ funntatt lovvalg for rettslige tvist som gjelder fullmektigens legitimasjon ovenfor tredjemann, men ellers vil den gjelde for lovvalgsregler i fullmaktsforhold og da for forholdet mellom fullmaktsgiver og fullmektig. Konvensjonens art. 9 første ledd setter formkravene og art. 10 regulerer kontraktens tolkning, misligholdsvirkninger og andre opphørsgrunner, samt virkningene av at kontrakt er ugyldig. Fordi protokollen tilhørende konvensjonen om kompetansen til EF domstolen aldri ble iverksatt, har man ingen praksis for fortolkningen av bestemmelsene og må således se hen til internasjonal privatrettslig litteratur.

Konvensjonens Art. 4 nr. 1²¹ fastsetter at utgangspunktet der partene ikke har foretatt noen avtale om lovvalget, er avtalen underlagt loven i den stat som den har nærmest tilknytning til. Således er bestemmelsens vurderingstema det samme som i henhold til Irma – Mignon formelen. Som nevnt tidligere kan det ved avgjørelsen av hvilken stat avtalen har sin nærmeste tilknytning til, tas hensyn til en rekke forhold, men neppe gis en uttømmende gjennomgang. Av juridisk teori²² fremgår at av betydning er partenes tilknytning til ulike stater i form av bopel eller forretningssted, kontraktens forhandlingssted, inngåelsessted og oppfyllessted samt pådømmelsesstedet, sagsgjensstandens art, beliggenhet og eventuell registrering, kontraktens språk, vernetingsklausuler og sammenhengen mellom flere avtaler. Sammenholdes art. 4 nr. 1 første punktum med art. 3 nr. 1 følger at det ikke kan legges vekt på partenes hypotetiske vilje. Art. 4 nr. 1 brukt på forholdet mellom fullmaktsgiver og fullmektig, gir etter denne gjennomgangen ikke i seg selv veiledning uten nærmere konkretisering ved hjelp av tilknytningsmomenter lite for å finne lovvalgsregelen for rettsforholdet mellom fullmaktsgiver og fullmektig. Når det gjelder avveining av enkelte tilknytningsmomenter, kommer jeg tilbake til den nedenfor under kapittelet om anbefalt norsk lovvalgsregel.

Konvensjonens Art. 4. nr. 2²³ derimot gir mer for løsningen av hovedproblemstillingen i denne

20 Roma konvensjonen art. 1 nr. 2f: “The rules of the Convention shall (...) not apply to (...) the question whether an agent is able to bind a principal, or an organ to bind a company or body corporate or unincorporate, to a third party”.

21 Roma konvensjonen art. 4 nr. 1: “To the extent that the law applicable to the contract has not been chosen in accordance with Article 3, the contract shall be governed by the law of the country with which it is most closely connected. Nevertheless, a severable part of the contract which has a closer connection with another country may by way of exception be governed by the law of that other country”.

22 Nielsen, International privat- og processrett, s. 504

23 Roma konvensjonen art. 4 nr. 2: “Subject to the provisions of paragraph 5 of this Article, it shall be presumed that the contract is most closely connected with the country where the party who is to effect the performance which is characteristic of the contract has, at the time of the conclusion of the contract, his habitual residence, or in the case of a body corporate or unincorporate, its central administration. However, if the contract is entered into in the course of the party's trade or profession, that country shall be the country in which the principal place of business is situated or, where under the terms of the contract the performance is to be effected through a place of business other than the principal place of business, the country in which that other place of business is situated”.

Lovvalg i fullmaktsforhold

oppagven. Bestemmelsen er en generell formodningsregel, sannsynligvis gitt for å imøtegå ulempene med den individualiserende metode og medføre en viss forutberegnelighet. Det er her bestemt at en skal legge til grunn retten i det landet hvor den som skal utøve den for kontrakten karakteristiske ytelsen, har sitt bosted eller forretningssted. I art. 4 nr. 5 er det gitt en sikkerhetsklausul etter hvilken formodningsregelen likevel ikke skal anvendes under visse omstendigheter med følgen at man tilbakefaller på utgangspunktet i art. 4 nr. 1 om den individualiserende metode. Art. 4 nr. 2 brukt på forholdet mellom fullmaktsgiver og fullmektig, ville således på samme måte som de ovenfor behandlede Tampax saken, Fotoblitz saken og Rt. 2006 s. 1008 legge til grunn retten i det landet der fullmektig har sitt forretningssted eller bopel.

5 – Haagkonvensjonen om fullmaktsforhold av 1. mars 1978

Bestemmelsene i Haag konvensjonen om lovvalg i fullmektsforhold fra 1. mars 1978 må brukes til supplere og preseiere Irma – mignon formelen i norsk ulovfestet Internasjonal privatrett på kontraktesrettens område når man skal forteta et lovvalg og i den forbindelsen ved hjelp av tilknytningskriterier finne ut hvor rettsfoholdet mellom fullmaktsgiver og fullmektig har nærmest tilknytning. Som nevnt i del 1 er det er av uniformitetshensyn og dertil at det ikke er uvanlig at domstoler og teoretikere vektlegger internasjonale konvensjoner som deres land ikke er tilsluttet, at konvensjonen relevant for mitt tema selv om den ikke er tilsluttet av verken Norge, Danmark eller Sverige. Haag konvensjonen vil ha forrang for Roma konvensjonen om lovvalg i kontraktsforhold av 19. juni 1980 fordi den inneholder regler på særområdet fullmaktsforhold, mens Roma konvensjonen gjelder kontraktsforhold generelt (se del 1). Lovvalsreglene vedrørende rettsforholdet mellom fullmaktsgiver og fullmektig er regulert i konvensjonens del 2 særlig i art. 6. Den ovenfor behandlede Roma konvensjonens art. 4 fører i det vesentlige til samme resultat som Haag konvensjonens art. 6. Forskjellen ligger i innholdet av formodningsregelen.

Konvensjonens art. 6 nr. 1²⁴ nr. 1 som er unntaket fra hovedregelen om partsautonomi i konvensjonens art. 5 og bestemmer at i mangel av uttrykkelig eller stillestående avtale om lovvalget mellom fullmaktsgiver og fullmektig eller dersom lovvalget mellom dem tilsidesettes som ugyldig, skal man som hovedregel anvende retten i det land der fullmektigen ved avtalens inngåelse hadde sitt forretningssted eller i mangel av slikt sin bopel. Med andre ord tilsier bestemmelsen i likhet med Tampax saken, Fotoblikt saken, Rt. 2006 s. 1008 og Roma konvensjonens art 6 nr. 2 at for lovvalget på rettsforholdet mellom fullmaktsgiver og fullmektig skal legges til grunn retten i det land der fullmektigen på tidspunktet da avtalen ble inngått hadde forretningssted eller bopel.

Konvensjonens art. nr. 6 nr. 2²⁵ bestemmer likevel at man skal legge til grunn det lands rett der fullmektigen hovedsaklig skal utøve sin virksomhet (benytte fullmakten) dersom dette stedet sammenfaller med det sted der fullmaktsgiver har forretningssted eller i mangel av forretningssted bopel. Regelen er således et unntak fra art. 6 nr. 1. Dertil innebærer omstendigheten at den er en fast regel, at den avviker den fra Roma konvensjonens art. 4 som består av formodningsregler. Forskjellen i løsningene i de to konvensjonene er begrunnet med blant annet at det i en konvensjon som regulerer en bestemt kontaktstype er berettiget med en fast utfyllingsregel i motsetning til Roma konvensjonen som gjelder for kontraktsrettslige forpliktelser generelt er nødvendig med formodningsregler²⁶. Selv om den prinsipielle forskjellen mellom utfyllingsreglene i de to konvensjonene således er vesentlig, selv om i praksis vil de fleste tilfellene føre til anvendelse av loven i den stat der fullamktigen har sitt forretningssted eller bopel. Altså selv om Haag konvensjonen art. 6 nr. 2 formelt er et unntak fra art. 6 nr. 1, vil løsningen tilfeller flest være den samme som etter hovedregelen.

---

24 Haag konvensjonen artikkel 6. Nr. 1: "In so far as it has not been chosen in accordance with Article 5, the applicable law shall be the internal law of the State where, at the time of the formation of the agency relationship, the agent has his business establishment or, if he has none, his habitual residence.

25 Haag konvensjone art. 6 nr. 2: "However, the internal law of the State where the agent is primarily to act shall apply if the principal has his business establishment or, if he has none, his habituel residence in that State"

26 Se Nielsen, International privat- og procesret, s. 573.

Lovvalg i fullmaktsforhold

Endelig følger av samme art. nr. 3²⁷ at for det tilfellet at fullmektigen har mer enn et forretningssted kommer til navendelse loven i det land som fullmaktsforholdet har sin nærmeste tilknytning. Her faller man med andre ord tilbake på Irma – Mignon formelen. I likhet med Romakonvensjonens art. 4 nr. 1 gir denne regelen således i seg selv uten avvening av tilknytningsmomenter ikke nærmere veiledning for lovvalgsregelen på rettsforholdet mellom fullmaktsgiver og fullemktig.

---

²⁷ Haag konvensjonen art. 6 nr. 3: “Where the principal or the agent has more than one business establishment, this Article refers to the establishment with which the agency relationship is most closely connected”.

6 – Anbefalt norsk lovvalgsregel

Når jeg nå konkretiserer Irma Mignon formelen for kontraktforhold i ulovfestet Internasjonal privatrett for å finne norsk lovvalgsregel for forholdet mellom fullmaktsgiver og fullmektig, vil jeg foreta en avvinning av tilknytningsmomener og reelle hensyn. Tilknytningsmomenter som vil vektes er de objektive kriteriene forhold tilknyttet kontrakten samt bopel og nasjonalitet. Reelle hensyn er unifomitet, bak de eksisterende lovvalgsregler, forutbergeneilghet, enhetlig kontrakt, effektivit og til slutt konkret rimelige resultater.

Tilknytningskriterier som har med selve kontrakten å gjøre. Slike kriterier har stor vekt for avgjørelsen av til hvilket land rettsforholdet mellom fullmaktsgiver og fullmektig har sterkest tilknytning og således hvilket lands rett det skal underlegges fordi det mellom fullmaktsgiver og fullmektig foreligger avtale slik at man er kontraktsrettens område. Kriterier som har å gjøre med kontraktsstedet er kontraksspråket, inngåelsessted, oppfyllellessted og oppgjørssted. Om lignende kriterier sier Konow markedstilknytning eller landet der kontrakten “lever sitt liv”²⁸ som ut fra dommenes premisser var tungtveiende moment i helhetsvurderingen av hvor forholdet hadde sin nærmeste tilknytning i de tidligere behandlede Tampaxsaken og Fotoblitzsaken. Siden forhandlrene skulle utøve sine fullmakter i Norge og det var i Norge produktene de skulle selge ble omsatt, måtte kjøperne anses ha berettigede forventninger om at omsetning av den aktuelle typen produkter fulgte norske regler. Således kan en trekke tråden fra dette avsnittet at på rettsforholdet mellom fullmaktsgiver og fullektig bør anvendes retten til det landet som ble brukt ved flest sider av kontrakten mellom partene.

Når forhold ved kontrakten vektlegges tungt som det ble gjort i Tampaxsaken og i Fotoblitzsaken, vil fullmektigens bopel (domisil) og statsborgerskap være mindre betdyningsfulle kriterier. Motsatt kan det anføres at partene gjennomgående har sterkere økonomisk tilknytning til bostedslandet enn til andre land, og dersom fullmaktsgiver og fullmektig bor i samme land kan det hende at kontrakten de har forventning om at bostadslandtes rett skal anvendes på kontrakten de har inngått, som særli gjelder dersom de har liten kjennskap til rettsregelene i det landet der kontrakten skal oppfylles. Imdlertid vil det sistnevnte snarere være unntakstilfelle enn hovedregel. Dersom en skal vektlegge tilknytningskriteriet bopel til tross for at fullmektig og fullmaktsgiver bor i ulike land, vil bopel til fulmektig ha mer vekt enn bopel til fullmaktsgiver, spesielt der fullmektig har bopel samme sted som han utøver fullmakten. Statsborgerskap er isolert ofte så perifert tilknytningskriterium i forhold til andre kriterier som regelmessig vil prege kontraktsforholdet sterkere at det neppe er nevneverdig. Kriteiret kan imidlertid styrkes noe dersom både fullmaktsgiver og fullmektig har statsborgerskap i samme land.

Hensynet til uniforme²⁹ regler innebærer at den norske lovvalgsregelen for forholdet mellom fullmaktsgiver og fullmektig så langt mulig harmoniseres med lovvalgsregelen for samme forhold i andre land, særlig Skandinavia og Europa. Hensynet tilsier som tidligere nevnt (del 1) at en ved

28 Konow, Løsørepannt over landegrenser, s. 322 – 325.

29 Rt. 1987 s. 1449 er eksempel på at hensynet til uniformitet ble vektlagt. Hovedspørsmålet i saken gjaldt motregning i fobindelse med eksport av tørrfisk til Nigeria. Uttalt på side 1456 og 58 at retten tok “i betraktning av hvilket oppgjør mellom partene som samlet sett samsvarer best med alminnelige handelsrettslige prinsipper”.

Lovvalg i fullmaktsforhold

konkretiseringen av Irma – Mignon formelen til forholdet mellom fullmaktsgiver og fullemktig er berettiget å vektlegge løsningen i Haag – konvensjonens art. 6 om å legges til grunn retten i det land der fullmektigen på tidspunktet da avtalen ble inngått hadde forretningssted eller bopel.

Det er hensyn til uniforme lovvalgsregler innen Eu som er det viktigste hensynet i både Roma konvensjonen om lovvalg i kontraktforhold fra 19. juni 1980³⁰. Hensynet bak lovvalgsreglene i Roma konvensjonene støtter således løsningen i Haag konvensjonen art. 6. Når det gjelder lovvalgsregelen i Haag konvensjonen om lovvalg i fullmaktsforhold fra 1. mars 1978³¹ er det avgjørende hensynet bak for fullmaktsgiver og tredjemann behovet for foruberegnelighet. Hensynet til at regelen er forutberegnelig innebærer at regelen partene må følge er klar slik at de kan forutse den. Irma – Mignon formelen med prinsippet om å legge til grunn retten i det land forholdet har nærmest tilknytning som eneste holdepunkt for vurderingen av hvilket lands rett et rettsforhold skal bedømmes etter, er så uklar at den ikke ivaretar hensynet. Dette innebærer at partene ofte ikke med sikkerhet vil vite hvilket lands rett rettsforholdet mellom dem vil bedømmes etter. Partenes forvetninger av om en ved lovvalget skal legge til grunn retten i landet til fullmaktsgiver eller retten i landet til fullmektig vil variere både fra land til land og mellom partene. Således tilsier hensynet bak lovvalgsreglene i Haag konvensjonen om lovvalg i fullmaktsforhold i lys av hensynet til forutberegnelighet, at en for rettsforholdet mellom fullmaktsgiver og fullmektig legger til grunn løsningen i konvensjonens art. 6.

Når det gjelder hensynet til kontraktens enhet innebærer det at man på alle tre partsrelasjonene i et fullmaktsforhold (se del 1) bruker samme lovvalgsregel. Hensynet er viktig for mitt tema dersom de tre ulike partskonstellasjonene i fullmaktsforholdet underkastes tre ulike lovvalgsregler slik at balansen i forholdet mellom partene forrykkes (tyngdepunktet i kontraktsforholdet påvirkes av i hvilket land fullektigen inngår kontrakt). Haag konvensjonens del 2 (herunder art. 6) gir lovvalgsregler for rettsforholdet mellom fullmaktsgiver og fullmektig, mens konvensjonens del 3 (herunder art. 13) gir lovvalgsregler for rettsforholdet mellom fullmaktsgiver og tredjemann. I henhold til art. 13 skal en fullmektig som har kommunisert med tredjemann i en annen stat ved hjelp av brev, telegram, telex ell. Anses for å ha foretatt den pågjeldende handlingen på sitt forretningssted eller i mangel på slikt sin bopel. Avgjørende for fastleggelsen av handlingsstedet er således fullmektigens forretningssted. Det er uten betydning, om fullmektigen rent faktisk handlet derfra eller ei. En ser at Haag konvensjonen har regler som både for rettsforholdet mellom fullmaktsgiver og fullmektig og for rettsforholdet mellom fullmektig og tredjemann peker ut retten i det land fullmektigen har forretningssted, noe som taler sterkt i retning av å velge denne løsningen.

Hensynet til effektive regler innebærer at lovvalgsregelen skal være både enkel å praktisere og godt egnet til å brukes senere i lignende saker. Således er hensynet i høy grad aktuell ved utformingen av lovvalgsreglen for mitt tema fordi det i norsk internasjonal privatrett er så vanskelig tilgjengelig, jf. Irma – Mignon formelen. Illustrasjonen er hvis tredjemann reiser erstatningskrav mot både fullmaktsgiver og fullmektig, vil det ut fra hensynet til effektiv behandling av kravet være en fordel at samme lovvalgsregel brukes i begge relasjoner og siden det er fullmektigen som både fullmaktsgiver og tredjemann er tilknyttet, bør man for tredjemanns krav om erstatning mot både fullmaktsgiver og fullemktig anvender retten i det land der fullmektigen har sitt forretningssted. Hensynet trekker i retning av at en anvender retten i det landet til fullmektigens forretningssted.

30 Se Nielsen, International privat- og procesret, s. 486 og 489

31 Se Nielsen, International privat- og procesret, s. 568 - 569

Lovvalg i fullmaktsforhold

Selv om hensynet til konkret rimelige resultater innebærer at man vektlegger momenter ut fra hvilket resultat man ønsker og dermed tiliser at Irma – Mignon formelen i seg selv er tilstrekkelig, er konflikterer dette hensynet med både forutbergenelighets- og effektivitetshensynet og kan derfor ikke slå igjennom der som ovenfor er nevnt.

Professor Kurt Sehr mener at den beste løsningen for Norge vil være den samme som løsningen for medlemsstatene i Eu nsom for tiden er underkastet Roma konvensjonen av 1980, og snart Roma 1³² reguleringen, at anvendes skal retten i det land fullmektigen bor, men likevel retten i det land der fullmektigen utøver sin hovedaktivitet dersom det sammenfaller med landet der fullmektsgiver bor. En ser altså at også i henhold til nyere i\enda ikke vedtatt regulering, vil hovedregelen angående lovvalget for rettsforholdet mellom fullmaktsgiver og fullmektig være det lands rett der fullmektigen bor..

Etter dette er nonklusjonen at den norske lovvalgsreglen for for rettsforholdet mellom fullmaktsgiver og fullmektig det lands rett der fullmektigen bor eller har sitt forretningssted.

---

32 Rome 1 article 7: “In the absence of a choice under article 3, a contract between prinsipal and agent shall be governed by the law of the country in which the agent has his habitual residence, unless the agent exercises his main activity in the country in which the prinsipal has his habitual residence, in which case the law of that country shall apply”.

IV) Avslutning

Min oppgave viser at når norsk rett er så uoversiktlig all den tid man her stort sett må stå ovenfor ulovfestet rett med en lang rekke dissensavgjørelser fra Høyesterett, at man for å øke forutbergeneligheten ved lovvalgsspørsmål trenger mest mulig presise lovvalgsregler helst gis lovs form. Fo min del gjelder dette lovvalgsregler for rettsforholdet mellom fullmaktsgiver og fullmektig.

Jeg har gjennom oppgaven forsøkt å vise at det er fullmektigen som er knyttetpunktet både i forhold til fullmaktsgiver og i forhold til trdejemann. Økonomien og verdigrunnlaget i rettsforholdet kommer ut fra fullmektigens optreden som innebærer at det er landet der fullmektigen utøver sin forretning som får føle virkningen. Av betydning er også at retten i landet der fullmektigen har bopel eller forretningssted legges til grunn for lovvalget i rettsforholdet mellom fullmaktsgiver og fullmektig etter Haag konvensjonen art. 6, samt at det som fosøkt vist er lettest å få samme lovvalgsrgele i alle tre partsrelasjoner dersom fullemktigebns forretningssted utgjør forholdets tyngdepunkt. Det er på denne bakgrunn jeg er enig med Konow i at en på kontrakten mellom fullmaktsgiver og fullmektig bør legges det lands rett til grunn der kontrakten “lever sitt lliv”.

Imidlertid kan anføres at tendensen ut fra foreliggende rettspraksis jf. sakene Tampaxsaken, Fotoblitzsaken og Rt.2006 s. 243 er at norske domstoler anvender norsk rett fremfor utenlandsk, blant annet vedå betone tilknytningsforholdene til Norge strekere enn tilknytningsforholdene til utlandet. Dette kan nok forklares med at norske domstoler er kjent og vant med norske rettsregler, mens utenlandsk rett kan fremstå mer ukjnet og følgelig usikker. Selv om den nevnte rettspraksis bør tillegges rettskildemessig vekt, er tilbakeholdenheten prinsipielt betenkelig spesielt fordi avgjørelsene norske domstoler treffer anrekjennes internasjonalt, jf. Luganokonvensjonen (del 2).

V) Kilderegister

Litteratur.

Birger Stuevold Lassen, Kontraktsrettslig representasjon
Helge Johan Thue, Internasjonal privatrett (s. 3 - 199)
Berte – Elen Reinertsen Konow, Løsørepannt over landegrensar
Hans Petter Lundegaard, Gaarders innføring i internasjonal privatrett
Peter Arnt Nielsen, International privat- og procesret
Michael Bogdan, Svensk internationell privat- och processratt

Konvensjoner og lover

Avtaleloven av 31. mai 1918
Kjøplovvalgsloven fra 3. april 1964
Haag konvensjonen om fullmaktsforhold av 1. mars 1978 (www.hcch.net)
Roma konvensjonen om kontraktsforhold av 19. juni 1980
Proposal for Rome 1 (art. 7)
Lugano konvensjonen av 30. oktober 2007

Rettspraksis.

Rt.1896 s. 238
Rt.1923 II s.58 (Irma – Mignon saken)
Rt.1931 s.1185 (Thams saken)
Rt.1937 s.888 (Gullklausulsaken)
Rt.1948 s. 329
Rt.1953 s.1132
Rt.1965 s. 835
Rt.1980 s.243 (Tamapax saken)
Rt.1982 s.1294 (Fotoblitz saken)
Rt.2006 s. 243